Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

3. oktoober 2019*

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatav õigus – Äriühinguõiguse väljajätmine Rooma konventsiooni ja määruse (EÜ) nr 593/2008 (Rooma I) kohaldamisalast – Ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitud usaldusleping, mille ainus ese on osaluse usaldusühingus valitsemine

Kohtuasjas C-272/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Oberster Gerichtshofi (Austria kõrgeim üldkohus) 28. märtsi 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 20. aprillil 2018, menetluses

Verein für Konsumenteninformation

versus

TVP Treuhand- und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co. KG,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president J.-C. Bonichot, kohtunikud C. Toader, A. Rosas, L. Bay Larsen ja M. Safjan (ettekandja),

kohtujurist: H. Saugmandsgaard Øe,

kohtusekretär: osakonna juhataja D. Dittert,

arvestades kirjalikku menetlust ja 27. veebruari 2019. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Verein für Konsumenteninformation, esindaja: *Rechtsanwalt* S. Schumacher,

– TVP Treuhand- und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co KG, esindajad: *Rechtsanwalt* C. Kux, *Rechtsanwalt* G. Eckert ja *Rechtsanwalt* I. Haiderer,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin, M. Wasmeier ja C. Valero,

olles 5. septembri 2019. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: saksa.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada 19. juunil 1980 Roomas allakirjutamiseks avatud lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni (EÜT 1980, L 266, lk 1; ELT 2005, C 169, lk 10; edaspidi „Rooma konventsioon“) artikli 1 lõike 2 punkti e ja artikli 5 lõike 4 punkti b, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määruse (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I) (ELT 2008, L 177, lk 6; edaspidi „Rooma I määrus“) artikli 1 lõike 2 punkti f ja artikli 6 lõike 4 punkti b ning nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (ELT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 3 lõiget 1.

2 Taotlus on esitatud Verein für Konsumenteninformationi (tarbijate teavitamise ühendus, Austria, edaspidi „VKI“) ja Saksa õiguse alusel asutatud äriühingu TVP Treuhand- und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co KG (edaspidi „TVP“) vahelises kohtuvaidluses selle üle, kas kohaldatava õiguse valiku tingimus, mida viimane kasutab üksikinvestoritega sõlmitud lepingutes, on õiguspärane.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Rooma konventsioon

3 Rooma konventsiooni artikkel 1 „Konventsiooni reguleerimisala“ näeb ette:

„1. Käesoleva konventsiooni sätteid kohaldatakse lepinguliste kohustuste suhtes igas olukorras, kus tuleb valida eri riikide õiguse vahel.

2. Neid ei kohaldata:

[…]

e) äriühinguõiguse ning muid juriidilisi isikuid ja organiseeritud isikute ühendusi käsitleva õiguse alla kuuluvate küsimuste suhtes, nagu näiteks asutamine registreerimise teel või muul viisil, teo- ja õigusvõime, struktuur või äriühingute ning muude juriidiliste isikute ja organiseeritud isikute ühenduste likvideerimine ning osanike ja liikmete kui niisuguste isiklik vastutus äriühingu, muu juriidilise isiku või ühenduse kohustuste eest;

[…]“.

4 Konventsiooni artiklis 5 „Tarbijalepingud“ on sätestatud:

„1. Käesolevat artiklit kohaldatakse lepingu suhtes, mille eesmärk on kaupade tarnimine või teenuste osutamine isikule, kes tegutseb väljaspool oma majandus- või kutsetegevust (tarbija), samuti sellise tehingu finantseerimise lepingu suhtes.

2. Olenemata artikli 3 sätetest ei või poolte valitud õigus põhjustada tarbija ilmajätmist kaitsest, mis on talle ette nähtud selle riigi õiguse imperatiivsete sätetega, kus on tema elukoht:

– kui kõnealuses riigis eelnes lepingu sõlmimisele konkreetselt tarbijale adresseeritud pakkumine või reklaam ja kui ta on selles riigis omalt poolt teinud kõik lepingu sõlmimiseks vajalikud toimingud, või

– kui teine pool või tema esindaja on tarbija tellimuse saanud kõnealuses riigis, või

– kui leping on sõlmitud kaupade müügiks ja tarbija on sõitnud kõnealusest riigist teise riiki ning esitanud seal oma tellimuse, kui reisi oli korraldanud müüja selleks, et ajendada tarbijat ostma.

3. Olenemata artikli 4 sätetest kehtib lepingu suhtes, mille suhtes kohaldatakse käesolevat artiklit, artikli 3 kohase valiku puudumisel tarbija elukoha riigi õigus, kui leping on sõlmitud käesoleva artikli lõikes 2 kirjeldatud asjaoludel.

4. Käesolevat artiklit ei kohaldata:

[…]

b) teenuste osutamise lepingu suhtes, kui tarbijale tuleb teenust osutada üksnes väljaspool tarbija elukohariiki.

[…]“.

Rooma I määrus

5 Rooma I määruse põhjendused 7 ja 25 on sõnastatud järgmiselt:

„(7) Käesoleva määruse sisuline reguleerimisala ja sätted peaksid olema kooskõlas nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrusega (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades („Brüssel I“) [EÜT 2001, L 2001, lk 12; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42] ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta määrusega (EÜ) nr 864/2007 lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma II“) [ELT 2007, L 199, lk 40].

[…]

(25) Tarbijaid peaksid kaitsma selle riigi, kus on tarbija harilik viibimiskoht, eeskirjad, millest ei saa kokkuleppel kõrvale kalduda, tingimusel et tarbijaleping on sõlmitud tulenevalt sellest, et kutseala esindaja teostab selles riigis oma majandus- või kutsetegevust. […]“

6 Määruse artiklis 1 „Sisuline reguleerimisala“ on sätestatud:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse seaduste konflikti korral lepingulistele võlasuhetele tsiviil- ja kaubandusasjades.

Määrust ei kohaldata eelkõige maksu-, tolli- ega haldusasjadele.

2. Käesoleva määruse reguleerimisalast jäetakse välja

[…]

f) küsimused, mida reguleerib äriühinguõigus ning muid juriidilisi isikuid ja organiseeritud isikute ühendusi käsitlev õigus, näiteks äriühingute ja muude juriidiliste isikute või organiseeritud ühenduste asutamine registreerimise teel või muul moel, nende õigus- ja teovõime, sisemine struktuur või lõpetamine ning osanike ja juhtide isiklik vastutus äriühingu, muu juriidilise isiku või ühenduse kohustuste ees;

[…]“.

7 Nimetatud määruse artikli 3 „Valikuvabadus“ lõikes 1 on sätestatud:

„Lepingu suhtes kohaldatakse lepingupoolte valitud õigust. […]“

8 Määruse artiklis 6 „Tarbijalepingud“ on sätestatud:

„1. Ilma et see piiraks artiklite 5 ja 7 kohaldamist, on leping, mille füüsiline isik on sõlminud oma tegevus- või kutsealast välja jääval eesmärgil („tarbija“) teise isikuga, kes tegutseb oma tegevus- või kutsealal („kutseala esindaja“), reguleeritud selle riigi õigusega, kus on tarbija harilik viibimiskoht, tingimusel et kutseala esindaja

a) teostab oma majandus- või kutsetegevust riigis, kus on tarbija harilik viibimiskoht, või

b) kutseala esindaja suunab mis tahes viisil sellised tegevused kõnealusesse riiki või mitmesse riiki, mille hulka kuulub ka kõnealune riik,

ning et leping jääb nende tegevuste raamesse.

2. Olenemata lõikest 1 võivad pooled artikli 3 kohaselt valida lõikes 1 sätestatud nõuetele vastava lepingu suhtes kohaldatava õiguse. Selline valik ei või siiski põhjustada tarbija ilmajätmist kaitsest, mis on talle ette nähtud selliste sätetega, millest ei saa kokkuleppel kõrvale kalduda selle õiguse alusel, mis valiku puudumisel oleks olnud kohaldatav lõike 1 alusel.

[…]

4. Lõikeid 1 ja 2 ei kohaldata järgmiste lepingute suhtes:

a) teenuse osutamise leping, kui tarbijale tuleb teenust osutada üksnes väljaspool tarbija hariliku viibimiskoha riiki;

[…]“.

Direktiiv 93/13

9 Direktiivi 93/13 kümnendas põhjenduses on märgitud:

„[…] seetõttu tuleb käesoleva direktiivi reguleerimisalast muu hulgas välja jätta töölepingud, pärimisõigust ja perekonnaõigust käsitlevad lepingud ning lepingud, mis on seotud äri- või täisühingute asutamise ja töö korraldamisega“.

10 Direktiivi artikli 3 lõikes 1 on sätestatud:

„Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.“

Austria õigus

11 8. märtsi 1979. aasta tarbijakaitseseaduse (Konsumentenschutzgesetz; *BGBl.* 140/1979; edaspidi „KSchG“) § 6 lõikes 3 on sätestatud:

„Tüüptingimustes või tüüplepingus sisalduv lepingutingimus, mis on sõnastatud ebaselgelt või arusaamatult, on tühine.“

12 KSchG § 13a lõikes 2 on nähtud ette:

„Paragrahv 6 [kuulub kohaldamisele], et kaitsta tarbijat olenemata sellest, milline on lepingu suhtes kohaldatav õigus, kui leping on sõlmitud selliste lepingute sõlmimise eesmärgil Austrias toimuva tegevuse raames ettevõtja või tema ülesandel tegutseva isiku poolt.“

13 1. juuni 1811. aasta tsiviilseadustiku (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, *JGS* nr 946/1811, edaspidi „ABGB“) §-s 864a on sätestatud:

„Lepingupoole poolt tüüptingimustes või tüüplepingutes kasutatud ebatavalise sisuga tingimusi ei loeta lepingu osaks, kui need on teise poole jaoks ebasoodsad ning kui viimasel ei olnud asjaolusid, eelkõige akti välisilmet arvestades alust niisuguseid sätteid oodata, välja arvatud kui esimene lepingupool on konkreetselt juhtinud teise lepingupoole tähelepanu neile tingimustele.“

14 ABGB §-s 879 on sätestatud:

„(1) Leping, millega rikutakse seadusest tulenevat keeldu või mis on vastuolus heade kommetega, on tühine.

[…]

(3) Lepingutingimus, mis sisaldub tüüptingimustes või tüüplepingus ning milles ei ole määratud kindlaks lepingupoole üht peamist kohustust, on tühine, kui kõiki asjaolusid arvesse võttes kahjustab see ühte lepingupoolt oluliselt.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

15 VKI on Austrias asutatud mittetulunduslik tarbijakaitseühendus, kes võib esitada Austrias elavate tarbijate huvide kaitseks hagisid, millega nõutakse rikkumise lõpetamist.

16 TVP on Hamburgis (Saksamaa) asutatud äriühing, kes on kontserni MPC Münchmeyer Capital AG Hamburgi (edaspidi „kontsern MPC“) 100% osalusega tütarettevõtja ning kes asutab ja turustab kinniseid investeerimisfonde. Nimetatud fondid on asutatud Saksa õiguse alusel tegutsevate usaldusühingutena, milles saavad usaldusosanikena osaleda üksik- ja institutsioonilised investorid.

17 TVP ja tema emaettevõtja vahel kehtis kuni 19. detsembrini 2014 kontrolli- ja kasumi ülekandmise leping. TVP juhtimine oli seega allutatud MPC kontsernile.

18 MPC kontserni moodustatud arvukate usaldusühingute hulka kuuluvad teiste hulgas Dreiundvierzigste Sachwert Rendite-Fonds Holland GmbH & Co KG (edaspidi „43. fond“), Einundfünfzigste Sachwert Rendite-Fonds Holland GmbH & Co KG ja Zweiundsiebzigste Sachwert Rendite-Fonds Holland GmbH & Co KG.

19 TVP-l kui fondi valitsejal ja asutaja-usaldusosanikul on muu hulgas osa 2003. aastal asutatud 43. fondis. Kuna seda fondi ei turustata üksnes Austrias, siis on teatavas Austria pangas avatud fondi usalduskonto, mis on mõeldud Austrias elavate investorite osale vastava summa tasumiseks. TVP teatavaid muid fonde turustati üksnes Austrias, nagu Einundfünfzigste Sachwert Rendite-Fonds Holland (loodud 2004. aastal) ja Zweiundsiebziegste Sachwert Rendite-Fonds Holland (loodud 2011. aastal). TVP avas nende kahe fondi jaoks ühes Austria pangas fondi usalduskonto.

20 Vastavalt 43. fondi ühingulepingu artikli 3 lõikele 3 on TVP-l õigus võtta ühingusse uusi usaldusosanikke. Huvitatud investorid, tulevased usaldusosanikud, maksavad seejärel oma sissemakse fondi usalduskontole. Investorid sisenevad kaudselt fondi seeläbi käsundiandjatena, keda vahendab TVP kui fondi valitseja. TVP haldab investorite osasid usalduslepingute alusel. Seda viisi kohaldatakse ka teiste fondide puhul.

21 Uute usaldusosanike leidmisega ei tegele TVP ise, vaid seda teeb teine 100% MPC kontserni kuuluv tütarettevõtja CPM Anlagen Vertriebs GmbH i.L. Suunatud pakkumused ja reklaam Austrias elavatele tarbijatele edastatakse selle tütarettevõtja, aga ka muude vahendajate kaudu, nagu Austria pangad või investeerimisnõustajad. TVP, millel ei ole Austrias ei püsivat tegevuskohta ega filiaali, ei oma usaldusosanikega otsest kontakti ega osuta ise nõustamisteenust.

22 Huvitatud investorid saavad omandada fondides osasid, saates TVP-le liitumisavalduse usalduslepingu sõlmimise pakkumuse vormis. Nagu nähtub eelotsusetaotlusest, allkirjastasid kõik eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses käsitletavad investorid oma liitumisavalduse Austrias. Nende osadele vastav summa tuli kanda valitud fondi usalduskontole, mis on TVP nimel avatud teatavas Austria pangas. Ühelgi juhul ei kantud nende osale vastavat summat üle Saksa usalduskontole.

23 TVP on investorite jaoks usaldusteenuse pakkuja. Ta võtab investori arvel usaldusosa üle ja haldab seda usalduslepingu alusel. Ta teostab enda nimel, aga investori arvel osast tulenevaid õigusi ning kannab investorile üle kasumi väljamaksed ja muust osast saadava varalise tulemi. TVP edastab investoritele jooksvalt teavet nende osalusega äriühingute majandustegevuse käekäigu kohta. Oma teenuse eest saab TVP iga-aastast kindla määraga tasu summas 0,3% investori sissemaksest.

24 TVP kasutab äritegevuses jaeinvestoritega tüüplepinguid. Nõutavad õigustoimingud (liitumisavalduse allkirjastamine) teevad investorid Austrias ning TVP lepingupartnerid või nende lepingupartnerid võtavad need Austrias vastu.

25 TVP täidab oma fondi valitsemise kohustusi usalduslepingu alusel. Asjaomastes usalduslepingutes on märgitud muu hulgas järgmist:

„Usalduslepingu suhtes kohaldatakse Saksamaa Liitvabariigi õigust. Lepingu täitmise koht ning kõik lepingust tulenevad ja lepingu sõlmimist puudutavad vaidlused alluvad fondi valitseja asukoha kohtule, kui seadus võimaldab nii kokku leppida.“

26 Selle tingimuse suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, vaid see on esitatud tüüplepingu plangil. Samuti ei ole kõnealusel plangil sellele selgesti nähtavalt viidatud, et tulevane investor saaks sellest hõlpsasti teadlikuks.

27 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul suunab TVP oma teenuseid Austria turule ja kasutab veebisaiti www.tvp-treuhand.at, millelt suunatakse kasutaja edasi saksa veebisaidile www.tvp-treuhand.de. Domeeninime omanik on MPC kontserni kuuluv ettevõtja, kelle kätte on koondatud tegelemine kogu kontserni infotehnoloogiaga. Ka asjaomase veebisaidi saksa avalehte haldab see äriühing. Austria investorid võivad alates 2006. aastast registreeruda selle saidi kaudu. Alates 2011. aastast võivad investorid, kes seda sõnaselgelt soovivad, hääletada ka elektrooniliselt, mitte enam ainult kirjalikult. Investor saab tutvuda ka posti teel saadud dokumentide koopiatega.

28 VKI esitas 6. septembril 2013 Handelsgericht Wienile (Viini kaubanduskohus, Austria) hagi, milles palus keelata TVP-l kasutada oma usalduslepingute tüüptingimustes või sel otstarbel kasutatavates tüüplepingutes ärisuhetes Austrias elavate investoritega, keda tema sõnul tuleb pidada tarbijateks, kohaldatava õiguse valiku tingimust ja samaväärse sisuga tingimusi, ning vastavatele tingimustele tugineda.

29 VKI on seisukohal, et kohaldatava õiguse valiku tingimus on vastuolus liidu ja Austria õigusega. See on vastuolus KSchG § 6 lõikega 3, aga ka ABGB §-ga 864a ja § 879 lõikega 3. Rooma I määruse artiklite 4 ja 6 kohaselt tuleb vaidlustatud tingimuse õiguspärasust hinnata mitte nende lepingute suhtes kohaldatava õiguse, vaid õigusvastase tegevuse koha, st Austria õiguse alusel. Austria õigus on kohaldatav ka Rooma konventsiooni ja Rooma I määruse alusel põhjendusel, et TVP korraldas oma tegevust teadlikult Austria turul ning talle omistatavate teenuste osutamine toimus Austrias.

30 Esimese astme kohus rahuldas nimetatud hagi 3. septembri 2015. aasta otsusega. Ta kohaldas seejuures Austria õigust ning kohustas TVP-d lõpetama ärisuhetes Austrias elavate tarbijatega nimetatud hagi esemeks olevate tingimuste kasutamise.

31 Oberlandesgericht Wien (liidumaa kõrgeim kohus Viinis, Austria) tühistas apellatsioonimenetluses 13. septembri 2016. aasta kohtumäärusega esimese astme kohtu otsuse, saatis selle viimasele tagasi, ja tegi talle ülesandeks teha pärast täiendavate menetlustoimingute läbiviimist uus otsus. Ta leidis, et kohaldatava õiguse valiku tingimuse kehtivust tuleb küll analüüsida Saksa õiguse alusel, aga selle õiguse põhjal on tüüptingimus ebaõiglane, kui see on tarbijat eksitav, jättes talle mulje, et lepingule on kohaldatav ainult Saksa õigus, ning teavitamata tarbijat asjaolust, et tarbijal on Rooma I määruse ja Rooma konventsiooni alusel õigus tugineda ka kaitsele, mis on talle ette nähtud selle riigi õiguse imperatiivsete sätetega, kus on tema harilik viibimiskoht, käesoleval juhul Austria õigus. Apellatsioonikohus märgib, et kui eeldada, et Saksa õiguse kohaldamist ette nägev kohaldatava õiguse valiku tingimus on kehtiv, tuleb seejärel põhimõtteliselt analüüsida teiste tingimuste õiguspärasust selle õiguse seisukohast. Ta leiab, et samuti tuleb kontrollida, kas Austria õiguse imperatiivsete sätetega, mis puudutavad tarbijakaitset, on vastuolus Saksa õiguse kohaldamine vaidlustatud tingimuste õiguspärasuse hindamisel.

32 VKI ja TVP esitasid mõlemad apellatsioonikohtu otsuse peale Oberster Gerichtshofile (Austria kõrgeim üldkohus) kaebuse. TVP sõnul ei kuulu Rooma konventsioon ja Rooma I määrus kohaldamisele, kuna äriühinguõigust puudutavad küsimused on nende kohaldamisalast välja jäetud. Ühingu- ja usalduslepingute vahelise tiheda seose tõttu on käsundiandjad äriühinguga osanikena otseselt seotud. Lisaks on kohaldatavad ka Rooma konventsiooni artikli 5 lõike 4 punktis b ja Rooma I määruse artikli 6 lõike 4 punktis a sätestatud erandid, kuna TVP teostas fondi valitsejana usaldusosaniku õigusi ja osutas seega teenuseid.

33 Neil asjaoludel peatas Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas Rooma konventsiooni artikli 1 lõike 2 punkti e ning Rooma I määruse artikli 1 lõike 2 punkti f kohane konventsiooni kohaldamisalast väljajätmine puudutab ka lepinguid, mille on sõlminud käsundiandja ja fondi valitseja, kes haldab käsundiandja osa usaldusühingus, eelkõige juhul, kui ühingu- ja usalduslepingute vahel on tihe seos?

2. Kui esimesele küsimusele tuleb vastata eitavalt:

kas direktiivi 93/13 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ettevõtja ja tarbija vahel usaldusosa valitsemise kohta sõlmitud usalduslepingus sisalduv tingimus, mida ei ole eraldi kokku lepitud ja mille kohaselt tuleb kohaldada usaldusühingu asukohariigi õigust, on ebaõiglane, kui usalduslepingu ainus eesmärk on usaldusosa valitsemine ja käsundiandjal on otsese osaniku õigused ja kohustused?

3. Kui vastus esimesele või teisele küsimusele on jaatav:

   kas vastus on teistsugune, kui ettevõtja ei pea tarbijale teenuste osutamiseks suunduma tarbija elukohariiki, aga tal on kohustus edastada tarbijale kasumi väljamaksed ja muu osast saadav varaline tulem ning teave selle äriühingu majandustegevuse kohta, milles tal on osa? Kas seejuures on olukord erinev olenevalt sellest, kas kohaldatakse Rooma I määrust või Rooma konventsiooni?

4. Kui kolmandale küsimusele tuleb vastata jaatavalt:

   kas vastus on sama, kui lisaks esitas tarbija liitumisavalduse oma elukohariigis, ettevõtja teeb teabe osa kohta kättesaadavaks ka internetis ja tarbija elukohariigis on loodud maksevõimalus, mille kaudu saab tarbija teha sissemakse, kuigi ettevõtjal ei ole selle pangakonto käsutamise õigust? Kas seejuures on olukord erinev olenevalt sellest, kas kohaldatakse Rooma I määrust või Rooma konventsiooni?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

34 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas Rooma konventsiooni artikli 1 lõike 2 punkti e ja Rooma I määruse artikli 1 lõike 2 punkti f tuleb tõlgendada nii, et selle konventsiooni ja selle määruse kohaldamisalast jäävad välja niisugused lepingulised kohustused, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mis tulenevad usalduslepingust, mille ese on osaluse valitsemine teatavas usaldusühingus.

35 Selle kohta on Euroopa Kohus otsustanud, et erand, millega Rooma I määruse reguleerimisalast on artikli 1 lõike 2 punkti f alusel jäetud välja küsimused, mida reguleerib äriühinguõigus ning muid juriidilisi isikuid ja organiseeritud isikute ühendusi käsitlev õigus, näiteks äriühingute ja muude juriidiliste isikute või organiseeritud ühenduste asutamine registreerimise teel või muul moel, nende õigus- ja teovõime, sisemine struktuur või lõpetamine, hõlmab üksnes eelnimetatud äriühingute, ühenduste ja juriidiliste isikute korraldust (8. mai 2019. aasta kohtuotsus Kerr, C-25/18, EU:C:2019:376, punkt 33).

36 Nimetatud tõlgendust kinnitab ka Milano ülikooli professori Mario Giuliano ja Pariisi I ülikooli professori Paul Lagarde’i aruanne, mis käsitleb lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni (EÜT 1980, C 282, lk 1), mille kohaselt jäävad Rooma konventsiooni, mis asendati liikmesriikide vahelistes suhetes Rooma I määrusega, kohaldamisalast välja kõikvõimalikud keeruka olemusega aktid, mis on vajalikud äriühingu asutamiseks või milles reguleeritakse selle sisekorda või lõpetamist, st dokumendid, mille suhtes kohaldatakse äriühinguõigust (8. mai 2019. aasta kohtuotsus Kerr, C-25/18, EU:C:2019:376, punkt 34).

37 Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktides 49–55, et kuigi sellised toimingud nagu juriidiliste isikute osade müük või usaldusühingusse astumine puudutavad küsimusi, mida reguleerib äriühinguõigus, siis ei kehti sama nende toimingute aluseks olevate lepingute kohta. Nimelt ei too ainuüksi asjaolu, et lepingul on seos „küsimustega, mida reguleerib äriühinguõigus“, kaasa seda, et sellest lepingust tulenevad kohustused jäävad Rooma I määruse kohaldamisalast välja. Järelikult ei tohi neid küsimusi segi ajada lepinguid puudutavate küsimustega. Käesoleval juhul puudutab VKI esitatud hagi kõnealuste usalduslepingute teatavate tingimuste ebaõiglast laadi ja seega õiguspärasust. Seega kuuluvad põhikohtuasjas tõstatatud küsimused lepinguõiguse valdkonda ning seetõttu Rooma I määruse kohaldamisalasse.

38 Ka olgu meenutatud, et Euroopa Kohus on otsustanud, et kohustuste, mis on tekkinud laenulepingust, mille on äriühing sõlminud enne piiriülest ühinemist ja mis kuulus enne ühendamise teel toimunud ühinemist Rooma konventsiooni kohaldamisalasse, tõlgendamise ja täitmise küsimusi reguleerib pärast sellist ühinemist jätkuvalt õigus, mis oli nende suhtes kohaldatav enne ühinemist (vt selle kohta 7. aprilli 2016. aasta kohtuotsus KA Finanz, C-483/14, EU:C:2016:205, punktid 52–58).

39 Kuigi põhikohtuasja pooled on eriarvamusel küsimuses, kas käsundiandjad on osanikud või mitte, ei ole see küsimus, mis kuulub äriühinguõiguse valdkonda, põhikohtuasja raames määrava tähtsusega. Nimelt ei puuduta see selliste võimalike õiguste ja kohustuste ulatust, mis kohaldatava äriühinguõiguse alusel on seoses usaldusühingutega ette nähtud käsundiandjate suhtes või seoses käsundiandjate võimalike kohustustega äriühingu võlausaldajate suhtes, vaid see puudutab usalduslepingute teatavate tingimuste ebaõiglast laadi ja seega õiguspärasust.

40 Nende lepingutingimuste – mis puudutavad selliseid küsimusi nagu see, kui suur on TVP kui fondi valitseja vastutuse ulatus, usaldusteenuste osutamise kohta ning usalduslepingule kohaldatavat õigust – eesmärk on reguleerida käsundiandja ja fondi valitseja lepingulisi suhteid ning need kuuluvad järelikult *lex contractus*'e valdkonda. Põhikohtuasjas kõne all olevad kohustused ei jää seega Rooma konventsiooni või Rooma I määruse kohaldamisalast välja.

41 Eeltoodut arvesse võttes tuleb esimesele küsimusele vastata, et Rooma konventsiooni artikli 1 lõike 2 punkti e ja Rooma I määruse artikli 1 lõike 2 punkti f tuleb tõlgendada nii, et selle konventsiooni ja selle määruse kohaldamisalast ei jää välja niisugused lepingulised kohustused, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ja mis tulenevad usalduslepingust, mille ese on osaluse valitsemine teatavas usaldusühingus.

Kolmas ja neljas küsimus

42 Oma kolmanda ja neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas Rooma konventsiooni artikli 5 lõike 4 punkti b ja Rooma I määruse artikli 6 lõike 4 punkti a tuleb tõlgendada nii, et nendes sätetes ette nähtud väljajätmise alla kuulub usaldusleping, mille kohaselt tuleb tarbijale pakutavad teenused osutada tema hariliku viibimiskoha riigis teise riigi territooriumilt, st distantsilt.

43 Sellega seoses on eelotsusetaotluse esitanud kohus juba märkinud, et vaidlusaluste usalduslepingute puhul on tegemist tarbijalepingutega, mis võivad kuuluda Rooma konventsiooni artiklis 5 ja Rooma I määruse artiklis 6 ette nähtud tarbijakaitset käsitlevate normide kohaldamisalasse. Nimelt seovad nimetatud lepingud „ettevõtjat", see tähendab TVP-d, kes tegutseb oma majandus- või kutsetegevuse raames, erinevate investoritega, kes tegutsevad „tarbijatena", see tähendab füüsiliste isikutena, kes on need lepingud sõlminud sellest tegevusest välja jääval eesmärgil.

44 Siiski on nimetatud artiklite lõikega 4 nende kohaldamisalast sõnaselgelt välja jäetud teatavad lepingud. Konkreetselt on Rooma konventsiooni artikli 5 lõike 4 punktis b ja Rooma I määruse artikli 6 lõike 4 punktis a samasuguses sõnastuses ette nähtud, et kaitsenorme tarbijalepingute alal ei kohaldata „teenuse osutamise leping[u suhtes], kui tarbijale tuleb teenust osutada üksnes väljaspool tarbija hariliku viibimiskoha riiki".

45 Nende sätete sõnastusest tuleneb, et Rooma konventsiooni artikkel 5 ja Rooma I määruse artikli 6 lõiked 1 ja 2 ei ole kohaldatavad, kui esiteks on olemas teenuste osutamise leping ja teiseks osutatakse tarbijale pakutavat teenust ainult mõnes muus riigis kui see, kus on tarbija harilik viibimiskoht.

46 Mis puutub ühelt poolt teenuste osutamise lepingu mõistesse, siis tuleb seda mõista samamoodi kui kõnealuse määruse artikli 4 lõike 1 punktis b nimetatud „teenuste osutamise lepingut“ ning „teenuste osutamise lepingut“ määruse nr 44/2001 artikli 5 lõike 1 punkti b tähenduses, kuna see tähendab lepingupoole võetud kohustust sooritada tasu eest mingi kindel tegevus (vt selle kohta 8. mai 2019. aasta kohtuotsus Kerr, C-25/18, EU:C:2019:376, punktid 36–41).

47 Käesoleval juhul tuleb tõdeda, et niisuguse usalduslepingu alusel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, teostab fondi valitseja tegevust, mis seisneb selles, et ta valitseb tasu eest usalduslepingu alusel valitsemiseks antud vara. Seega tuleb sellist lepingut käsitada nii, et selle ese on teenuste osutamine Rooma konventsiooni artikli 5 lõike 4 punkti b ja Rooma I määruse artikli 6 lõike 4 punkti a tähenduses.

48 Mis puutub teiselt poolt riiki, kus tarbijale pakutavaid teenuseid tuleb osutada, siis on tarvis kõigepealt kindlaks teha, kas see küsimus tuleb lahendada enne lepingu suhtes kohaldatava õiguse kindlaksmääramist või tuleneb see viimasest.

49 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 71 märkis, on tarbijale pakutavate teenuste osutamise koha küsimuse eesmärk kindlaks määrata lepingu suhtes kohaldatav õigus ning seetõttu tuleb see küsimus lahendada enne kohaldatava õiguse kindlaksmääramist.

50 Selles osas tuleneb käesoleva otsuse punktis 36 osutatud aruandest lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni kohta, et Rooma konventsiooni artikli 5 lõike 4 punktis b sätestatud väljajätmine on põhjendatud asjaoluga, et teenuste osutamise lepingute puhul, mida osutatakse ainult väljaspool tarbija elukohariiki, ei saa ta mõistlikult eeldada, et tema päritoluriigi õigust kohaldatakse erandina selle konventsiooni artiklites 3 ja 4 sätestatud üldreeglitest.

51 Seega ei saa kõnealust erandit tõlgendada nii, et Rooma I määruse artikli 6 lõike 4 punkti a sõnastus „tuleb teenust osutada“ viitab lepingus ette nähtud kohustusele osutada teenuseid teatavas kohas, vastasel juhul võimaldatakse sellisel teenuse osutajal nagu TVP valida kohaldatav õigus, kasutades lepingutingimust, milles on kindlaks määratud teenuste osutamise koht, mis kahjustaks tarbijate kaitse eesmärki. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 76 märkis, tuleb kontrollida, kas kokku lepitud teenuste enda laadist selgub, et neid saab tervikuna osutada üksnes väljaspool tarbija hariliku viibimiskoha riiki.

52 Kui teenuse osutamine realiseerub muus riigis kui see, kus tarbija saab varalise tulemi, nagu on ette nähtud põhikohtuasjas käsitletavates lepingutes, siis tuleb asuda seisukohale, et teenuseid osutatakse „eranditult“ väljaspool tarbija hariliku viibimiskoha liikmesriiki vaid juhul, kui viimasel ei ole mingit võimalust saada nende teenuste tulemit kätte oma elukohariigis, see tähendab, et ta peab tulemi kättesaamiseks minema välismaale.

53 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 81 märkis, näitab käesoleval juhul asjaolu, et usaldusühingusse astumiseks nõutud summa kanti üle TVP usalduskontodele Austrias, et TPV kandis väljamaksed kasumist Austria tarbijate Austria kontodele, et see ühing täidab oma usalduslepingust tulenevaid teavitamiskohustusi nii, et saadab aruandeid valitsemise kohta Austria tarbijatele Austrias, ning et tal on Austria tarbijatele mõeldud veebisait, millelt viimased võivad saada teavet ja millel nad saavad hääletada – mida tuleb kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul –, et nimetatud teenuseid osutatakse distantsilt tarbija elukohariigis. Seetõttu ei kuulu Rooma konventsiooni artikli 5 lõike 4 punktis b ja Rooma I määruse artikli 6 lõike 4 punktis a ette nähtud väljajätmine kohaldamisele.

54 Eeltoodust tulenevalt tuleb kolmandale ja neljandale küsimusele vastata, et Rooma konventsiooni artikli 5 lõike 4 punkti b ja Rooma I määruse artikli 6 lõike 4 punkti a tuleb tõlgendada nii, et nendes sätetes ette nähtud väljajätmise alla ei kuulu usaldusleping, mille kohaselt tuleb tarbijale pakutavad teenused osutada tema hariliku viibimiskoha riigis teise riigi territooriumilt, st distantsilt.

Teine küsimus

55 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 93/13 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitud usalduslepingu tingimus, mis käsitleb usaldusühingus osaluse valitsemist, milles ei ole eraldi kokku lepitud ja mille kohaselt on kohaldatavaks õiguseks usaldusühingu asukoha riigi õigus, on selle sätte tähenduses ebaõiglane.

56 Rooma konventsiooni artikli 5 lõikes 3 ja Rooma I määruse artikli 6 lõikes 1 on nähtud ette, et põhimõtteliselt reguleerib tarbijalepingut selle riigi õigus, kus on tarbija harilik viibimiskoht.

57 Kuna põhikohtuasjas on esitatud Austrias elavaid tarbijaid puudutav hagi, siis põhimõtteliselt reguleerib usalduslepinguid, mille need tarbijad on sõlminud TVP-ga, Austria õigus. Siiski on oluline teada, kas nendes lepingutes ette nähtud õiguse valiku tingimus, mille kohaselt kuulub kohaldamisele TVP asukoha riigi õigus, nimelt Saksa õigus, on õigusvastane, sest see on ebaõiglane.

58 Kuigi Rooma konventsiooni artikli 5 lõige 2 ja Rooma I määruse artikli 6 lõige 2 lubavad põhimõtteliselt kohaldatava õiguse valiku tingimust kasutada, tuleb siiski märkida, et direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses on ebaõiglane selline tingimus, mis sisaldub ettevõtja tüüptingimustes, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud ja mis tarbijat eksitab, jättes talle mulje, et elektroonilisel teel sõlmitud lepingule kohaldatakse ainult selle ettevõtja asukoha liikmesriigi õigust, teavitamata teda asjaolust, et tema suhtes kohaldatakse ka nimetatud määruse artikli 6 lõike 2 alusel kaitset, mis on talle ette nähtud selle tingimuse puudumisel kohaldamisele kuuluva õiguse imperatiivsetes sätetes, seda peab aga kontrollima liikmesriigi kohus kõiki asjakohaseid asjaolusid arvesse võttes (28. juuli 2016. aasta kohtuotsus Verein für Konsumenteninformation, C-191/15, EU:C:2016:612, punkt 71).

59 Eeltoodud kaalutlused ei ole piiratud lepingu sõlmimise konkreetse viisiga, nimelt muu hulgas elektroonilisel teel lepingu sõlmimisega, ning neil on üldine mõju. Nende põhjal peab eelotsusetaotluse esitanud kohus seega tuvastama, et vaidlusalune kohaldatava õiguse valiku tingimus on ebaõiglane, kui eelmises punktis nimetatud tingimused on täidetud, mida tuleb kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul.

60 Eeltoodust tulenevalt tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ettevõtja ja tarbija vahelises usalduslepingus usaldusühingus osaluse – nagu need, mis on kõne all põhikohtuasjas – valitsemist käsitlev tingimus, milles ei ole eraldi kokku lepitud ja mille kohaselt on kohaldatav õigus usaldusühingu asukoha liikmesriigi õigus, on selle sätte tähenduses ebaõiglane, kui see eksitab tarbijat, jättes talle mulje, et lepingu suhtes on kohaldatav ainult selle liikmesriigi õigus, ilma et see teavitaks tarbijat asjaolust, et Rooma konventsiooni artikli 5 lõike 2 ja Rooma I määruse artikli 6 lõike 2 alusel laieneb talle ka kaitse, mis tuleneb selle tingimuse puudumisel kohaldamisele kuuluva liikmesriigi õiguse imperatiivsetest sätetest.

Kohtukulud

61 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **19. juunil 1980 Roomas allakirjutamiseks avatud lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni artikli 1 lõike 2 punkti e ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määruse (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I) artikli 1 lõike 2 punkti f tuleb tõlgendada nii, et selle konventsiooni**

ja selle määruse kohaldamisalast ei jää välja niisugused lepingulised kohustused, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ja mis tulenevad usalduslepingust, mille ese on osaluse valitsemine teatavas usaldusühingus.

2. **Lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni artikli 5 lõike 4 punkti b ja määruse nr 593/2008 artikli 6 lõike 4 punkti a tuleb tõlgendada nii, et nendes sätetes ette nähtud väljajätmise alla ei kuulu usaldusleping, mille kohaselt tuleb tarbijale pakutavad teenused osutada tema hariliku viibimiskoha riigis teise riigi territooriumilt, st distantsilt.**

3. **Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et ettevõtja ja tarbija vahelises usalduslepingus usaldusühingus osaluse – nagu need, mis on kõne all põhikohtuasjas – valitsemist käsitlev tingimus, milles ei ole eraldi kokku lepitud ja mille kohaselt on kohaldatav õigus usaldusühingu asukoha liikmesriigi õigus, on selle sätte tähenduses ebaõiglane, kui see eksitab tarbijat, jättes talle mulje, et lepingu suhtes on kohaldatav ainult selle liikmesriigi õigus, ilma et see teavitaks tarbijat asjaolust, et lepinguliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse konventsiooni artikli 5 lõike 2 ja määruse nr 593/2008 artikli 6 lõike 2 alusel laieneb talle ka kaitse, mis tuleneb selle tingimuse puudumisel kohaldamisele kuuluva liikmesriigi õiguse imperatiivsetest sätetest.**

Allkirjad